

A MAGYAR-ROMÁN KAPCSOLATOK MIGRÁCIÓS KONFLIKTUSAI 1987-1989

Révész Béla

A 1987-89 táján a menekültügyi problémák szinte azonosnak tűntek a magyar-román viszony egészével. A Romániából érkező menekülthullám eltakarni látszott a két ország kapcsolatának és konfliktusainak egyéb dimenzióit – hiszen a „falurombolás” keltette feszültségek is beletartoztak –, de azt a tényt is, hogy harmadik országok állampolgárai is egyre inkább tekintettek úgy Magyarországra, mint cél- vagy tranzit-országra. Ráadásul a magyar politikai vezetés számára kedvező lehetőséget nyújtott a „reform-szocialista ország” pozitív alternatíváját reprezentálni nyugaton a Romániából ide vonzódók tömegének felmutatásával. Magyarország a nyolcvanas évek közepéig menekülteket adott a világnak, 1987-től viszont már maga fogad menekülteket, 1988 és 1995 között pedig több, mint 130 ezer menekültet vettek nyilvántartásba az országban. A román állampolgárok beáramlása a rendszerváltás-kori magyar belügyi szerveket addig ismeretlen feladatok elé állították. Magyarország 1989 márciusában csatlakozott a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezményhez. A helyzet kezelése határ- és igazgatásrendészeti, köz- és állambiztonsági intézkedéseket igényelt, miközben „testvérpárt”-közi tárgyalásokra éppúgy szükség volt, mint diplomáciai, nemzetközi politikai és jogi megoldásokra.

Annak, hogy közkeletűen „romániai menekültek”-nek nevezett migrációs csoport kitüntetett figyelmet vívott ki magának, a jelenség összetett voltával is magyarázható. A két, ugyanazon (kommunista) szövetségi rendszerhez tartozó ország között egyre feszültebbé váló nemzetközi, (párt)politikai és ideológiai diszkrepanciák a politikai vezetői szférán túl is állandósították a polémiát. A sajtó, a történettudomány, vagy a Magyarországon formálódó többpártrendszer éppúgy részese lett a két ország közötti, változó hevességgel dúló vitáknak, mint ahogyan nemzetközi szinten is támogatókat kívántak szerezni a szembenálló felek. Ebben a helyzetben a legkülönbözőbb értelmezések, adatok és érvelések láttak napvilágot a Romániából Magyarországra távozók számát, döntéseik céljait és motívumai illetően. Az alapképlet látszólag egyszerű: a zsarnokság felől mindig a szabadság felé tart a menekülők útvonala. A különböző migrációs okok között azonban csupán annyi az azonosság, hogy valamely csoport a kényszerből hagyja el lakókörnyezetét: e kényszerek között tarthatjuk számon a politikai üldözést, a nemzetiségi vagy faji diszkriminációt, a katasztrófákat, a háborúkat és fegyveres konfliktusokat, végül a munkanélküliséget, a gazdasági vagy szociális ellehetetlenülést. Románia vonatkozásában a tárgyalt időszakban nyilvánvaló leegyszerűsítés lenne a politikai motívumot kizárólagossá tenni. Igaz, hogy a Romániából érkezett menekültek elsősorban a „demokrácia hiányára, a terrorra, a lakosság szinte teljes egészét átfogó besúgóhálózatra”, a nemzetiségi sérelmekre (a „falurombolásra”) panaszkodtak, de a hivatalos propaganda híresztelése ellenére köztudott volt, hogy Romániában a lakosság többsége – nem csak az európai átlaghoz, de a magyarországi viszonyokhoz képest is – nagyon alacsony, és folyamatosan romló életkörülmények között élt. Mindezekből elsősorban mégis a politikai motívumok a meghatározóak, hiszen ennek az meghatározó jelentősége volt nem csupán a romániai állampolgárok távozási szándékában, hanem a magyar állam, a belügyi szervek intézkedéseit illetve a közvélemény befogadási hajlandóságát illetően is.

A migrációs folyamatok rendkívül összetett problémaköréből néhány jellemzőnek tekinthető mozzanat kívánja érzékeltetni a politikai döntéshozatal és a titkosszolgálatok tevékenységének speciális irányait, illetve a menekült-probléma kezelésének sajátos operatív módszereit. Az eddig feltáratlan dokumentumok a magyar és a román diplomácia, hírszerzés, elhárítás több szinten zajló rejtett küzdelmét jelzik, miközben a két ország – mellel ugyanazon ideológiai-katonai szövetség részeseiként – szembesül a rendszer teljes széthullásával.